

درآمدی بر بعد جنسیتی فضای شهری

فاطمه زمانی دارانی^{۱*}، سوده مقصودی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات زنان و خانواده، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، f_zamani_64@yahoo.com

۲- استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، Smaghsoodi@uk.ac.ir

چکیده

فضاهای عمومی شهری مکان‌هایی هستند که متعلق به عموم شهروندان بوده و باید دارای ویژگی‌های دموکراتیک بودن، قابل دسترسی برای همه گروه‌ها و آزادی عمل نسبی باشند. در این میان، زنان گروهی هستند که بر اساس برخی پیام‌های پنهانی در می‌یابند که اجازه ورود به بخش‌هایی را ندارند. بیش‌تر الگوها، ساختارها و معیارهای شهرسازی مدرن خصلتی مردانه دارند و آگاهانه و یا ناآگاهانه برای زنان همان نقش دوم در نظر گرفته‌اند. گویا شهرسازی مدرن از ارزش‌ها و هنجارهای مردانه تبعیت می‌کند و تمام عظمت، زیبایی، آسایش و کارایی را برای مردان می‌جوید و می‌سازد. میزان استفاده زنان و حضور فعال آنان در فضای شهری بسیار کمتر از مردان است. در فضاهای شهری مردان آزادی بیشتری در رفت‌وآمد و دسترسی به فضاهای عمومی دارند. درحالی‌که زنان به دلایلی از جمله نحوه پوشش و ویژگی‌های جسمانی متفاوت دارای محدودیت بیشتری بوده و فعالیتشان در فضاهای شهری محدود به زمان‌های خاصی است. دگرگونی‌های اخیر و حضور بیشتر زنان در عرصه عمومی شهرها بازنگری در نحوه ساماندهی فضاهای شهری ایران را به‌ویژه در زمینه ایجاد فضاها و امکانات فراغتی مناسب برای زنان و دختران جوان، ضروری ساخته است. هدف پژوهش حاضر بررسی بعد جنسیتی فضاهای شهری و توصیف این فضاها با تاکید بر نیازهای زنان است. بررسی‌ها نشان داد که فضاهای شهری به اندازه کافی پاسخگوی نیازهای زنان نیستند و هر چند زنان در جامعه امروز بیشتر وارد عرصه عمومی شده‌اند اما با محدودیت‌های فضایی بسیاری در شهرها رو به رو هستند که رفع این مسئله نیازمند توجه جدی برنامه ریزان و مدیران شهری است.

واژه‌های کلیدی: زنان، فضای شهری، جنسیت، حضور پذیری، حقوق شهروندی.

۱- مقدمه

شهر به عنوان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای تمدن بشری، مکانی برای سکونت گسترده است [۱۷]. فضاهای عمومی شهری مکان‌هایی هستند که متعلق به عموم شهروندان بوده و باید دارای ویژگی‌های دموکراتیک بودن، قابل دسترسی برای همه گروه‌ها و آزادی عمل نسبی باشند [۸]. اصطلاح فضای عمومی برای توصیف آن دسته از فضاهایی از شهر مانند خیابان‌ها، پارک‌ها، میدان‌ها و ساختمان‌های عمومی که برای عموم آزاد بوده و برای همه قابل دسترسی است، بکار می‌رود. این اصطلاح در تقابل با فضای خصوصی که دسترسی به آن محدود شده است، تعریف می‌شود [۴۸]. این فضاها، تمام بخش‌های بافت شهری را که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند شامل می‌شود. بدین ترتیب خیابان‌ها، پارک‌ها و میدان‌ها شهرک یا شهر، ساختمان‌هایی که آن‌ها را محصور کرده و محدوده‌شان را مشخص می‌کنند، بخشی از فضاهای عمومی محسوب می‌شوند [۱۱]. فضاهای عمومی شهری به‌عنوان کانونی که اقشار مختلف مردم در آن حضور می‌یابند، نیازمند طراحی آگاهانه هستند، به‌نحوی که رضایت مخاطبان را جلب نماید [۶].